

HEPİMİZ OSMANLICA ÖĞRENİYORUZ!

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 17 Aralık 2014 08:51 -

Ömrünün önemli bir kısmını kütüphanelerde eski yazıyla basılmış gazeteleri okumakla geçiren biriyim. Geçen yıl liselere seçmeli Osmanlıca dersi konulması gündeme getirildiği zaman BBC, görüşümü sordu. Bunun eski metinleri okuyacak insanlara ihtiyaç olduğundan olumlu olduğunu söyledim. Eski yazı bilmeyen birçok araştırmacı, kullandığı kaynakları 1929'dan başlatmak zorunda kalıyordu.

Geçtiğimiz günlerde Antalya'da toplanan 19. Millî Eğitim Şûrası'nda bir kısım üyenin Osmanlıcanın liselerde zorunlu ders haline getirilmesi önerisi, bu konunun basında enine boyuna ele alınmasına neden oldu. Cumhurbaşkanı'nın da *"İsteseniz de istemeseniz de öğreneceksiniz, öğreteceğiz!"* demesi, işin nerelerden kotarıldığını anlatmış oldu.

Osmanlıcanın zorunlu ders olmasını isteyenlerin muradı, herhalde araştırmacı yetiştirmek değildir. Amaçları, bugün Türkçe verilen din dersini Arap alfabesiyle ve diliyle vermeye hazırlıktır, mahalle mektebindeki eğitimi bugünkü okullara taşımaktır. Önerdikleri ve bir kısmı da kabul edilen eğitim konularına bakılırsa gerçelik toplumsal varlığımızda hâlâ büyük bir tehlikedir. Türkiye'nin Latin harflerini kullanmaya başlamasıyla geçmişle bağını tamamen kopardığını, okuma yazma bilenlerin bir gecede sıfıra indiğini söyleyenler eksik olmamıştır fakat bunlar herhalde padişahlığın geri gelmesi gibi en olmayacak şeyi isteyen küçük bir eski zaman tortusu gibiydi. Yazı, bir dili ifade eden işaretler bütünüdür. Yazının kendisi ilerici veya gerici değildir. O yazıyla ne anlatıldığı önemlidir.

Osmanlıca nedir?

Osmanlıca bir yazı değil, Türkçenin bir jargonudur. Bu dil hiçbir zaman Türklerin ezici çoğunluğu tarafından ne yazılmış ne de konuşulmuştur. Saraya aittir ama saraylılar tarafından da konuşulmamıştır. Saraylarda da bildiğimiz ve bugün de konuştuğumuz Türkçe konuşuluyordu. Osmanlıca dedikleri bir yazı dilidir. Fermanlarda, Divan edebiyatının şiir ve düzyazısında, yazışmalarda kullanıldı. Arapça, Farsça ve Türkçenin karışımından oluşmuş, sözcükleri daha çok Arapça ve Farsça, söz dizimi ise Türkçedir. Bu dili, Türklerin çoğunluğu gibi Araplar ve Farslar da ne konuşurlar ne de anlarlar. Birkaç yıl önce karşılaştığım bir grup İranlı'ya 18. Yüzyıl şairlerimizden Nedim'in *"Bu şehri-i İstanbul ki bi mislü bahadır/Her sengine yekpare Acem mülkü fedadır"* beytiyle başlayan şiirini okudum. Anlamadıkları yanıtını verdiler.

HEPİMİZ OSMANLICA ÖĞRENİYORUZ!

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 17 Aralık 2014 08:51 -

Türkün iti şehre inince...

Osmanlı sarayı neden böyle bir dil yaratmıştır? Bunun nedeni, Osmanlılarda feodal bir sınıfın halktan yalnız yaşam ve duygu bakımından değil, bunların kaçınılmaz sonucu olarak dil bakımından da bütünüyle kopmuş olmasıdır. Osmanlıda halk, yalnız vergi veren, Padişah çağırdığı zaman askerlik yapan bir sürüdür. Reayadır. Saray ve çevresinde toplanmış bir küçük azınlık ise kendisini bu halkın çobanı sayar. Bunun içindir ki eski bir halk şiirinde şöyle denilmiştir:

Şaltağı şaltak Osmanlı /Eğeri kaltak Osmanlı /Ekende yok, biçende yok /Yiyende ortak Osmanlı

Kafaları çağımızın sanayi toplumuna ve onun yarattığı demokrasi kavramına erişememiş gericiler, tam da yukarıdaki nedenle Osmanlı hayranıdır. Onun dilini de, yazısını da, kanunlarını da kutsal sayarlar. Osmanlı'nın devlet olarak yıkılıp gitmesi, dilinin de kendisiyle birlikte kullanımdan kalkması karşısında büyük bir acı duydukları anlaşılıyor. Ah, eskisi gibi maaşlı bir yeniçeri orduları olsa, at sırtında Viyana kapılarına ulaşırsalar, Türk halkını köleleştirdikleri gibi başka milliyetleri de vergiye bağlasalar, çarşılarında köle pazarları kurulsalar, konaklarında haremeleri bulunsalar, başlarını vurduracakları kişiler için fetva verecek bir şeyhülislamı olsa... Bu rüyadan bir türlü uyanamıyorlar. Okullardan insan hakları dersini kaldırmayı önermeleri, din dersini ilkokullara da koyma kararları, o günleri geri getirme hayallerinin ürünüdür.

Türkçenin devlet katından dışlanması, Osmanlılardan da öncedir. Selçuklular ve Anadolu Selçuklu Devletinin resmî dili Farsça idi. Bunun nedeni, Selçuklular İran merkezli bir devlet kurduklarında Türkler arasında okuryazar insanın bulunmamasıdır. Memurlar, Türklerden önce şehirleşmiş ve yerleşik bir kültür yaratmış olan İranlılardan alınmıştır. Henüz Türkmen Beyliği niteliğini korumakta olan Karamanoğlu Mehmet Bey'in buna isyan ettiğini çıkardığı fermanı biliyoruz. O dönemde söylendiği anlaşılan "Türk'ün iti şehre inicek Farisice ürür" sözü Türk toplumunun bu yabancılaşmaya itirazını yansıtır. Bu dönem Türkmen köylü ayaklanmalarıyla doludur.

Arap Alfabesinde sesli harfler yoktur. Arap harflerine p, ç gibi Türkçe birkaç ses eklenerek kullanılan Osmanlı Alfabesi, Türk seslerini temsil etmekten uzaktır. Bunlar üstün, esiri, ötürü gibi işaretlerle, bazen de vav gibi harflerle veya harflerin bacaklarını yukarı, aşağı uzatarak karşılanmaya çalışılmışsa da Osmanlıca'yı okumak ve yazmak çok müşküldür. Osmanlıca okuyup yazmak için her şeyden önce Arapça ve Farsça bilmek gerekir. Zaten medresede,

HEPİMİZ OSMANLICA ÖĞRENİYORUZ!

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 17 Aralık 2014 08:51 -

Tanzimat sonrası açılan modern okullarda bile bu iki ders de müfredatın içinde yer almıştır.

Osmanlıcadan Türkçeye geçiş

Osmanlıcanın kullanılmasından vazgeçilmesi, 1929 harf devriminden çok öncedir. Reayanın millet olmaya başlayıp yönetimde söz sahibi olmaya başlaması, eğitimin yaygınlaşmasıyla bunun Osmanlıca ile yürümeyeceği anlaşıldı, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi hürriyetçiler dilde sadeleşmeyi savundular. Hele gazeteciliğin başlaması, modern edebiyat türlerinin doğması ile kitlelere onların anlayacağı dille hitap etme zorunluluğunu doğurdu. Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp gibi edebiyatçıların savundukları ve kullandıkları dil, artık eski yazıyla yazılsa da Osmanlıca değildir. 16. Yüzyılın divan şairlerinden Baki'nin *"Miyanûn rişte-i cân mi gûmiş âyine mi sînen?/Binâgûşunla mengûşun gül ile jaledür"*

beyti ile Mehmet Emin Yurdakul'un

"Ben bir Türk'üm dinim cinsim uludur/Sinem özüm ateş ile doludur/İnsan olan vatanının kuludur/Türk evladı evde kalmaz giderim"

dörtlüğü de Türkçedir ama biri 16. Yüzyıl Osmanlı Türkçesi, diğeri 20. Yüzyıl Türkçesidir.

Karacaoğlan'ın dili ise halk Türkçesidir:

"Alma gibi yanakları al gibi/Boyu uzar gider selvi dal gibi/Seherde açılmış gonca gül gibi/Sandım kar damlamış karın üstüne."

Hiçbir politikacı veya toplum önderi, Osmanlıca ile halk kitlelerinden taraftar toplamayız, hiçbir gazeteci makalesini, hiçbir romancı romanını okutamazdı. Dil sorunu demokrasi hareketleriyle bağlantılıdır. Bugün de geçmiş devirlerin rüyasını gören bir politikacının Osmanlıca ile ne bir genelge çıkarma, ne de meydanlarda kalabalıklara hitap etme lüksü vardır. İşte 1929'a kadar bütün devrim edebiyatı da eski yazıyla yazılmıştır. Bu nedenle ilerici veya gerici olan, yazı değildir. Düşüncedir. Latin harfleriyle de ne gericilikler yapılıyor! Şimdi eski yazının ve dilin liselerde zorunlu olarak okutulmasını savunanların amacı, Tanzimat'tan beri devam eden yenilikçi düşüncelerin metinlerini okutmak değildir.

"Bir köy risalesi"

Eski yazı Türkçe değilse onu okumanın birçok zorlukları vardır. Millî kütüphanede eski yazı gazeteleri okurken bu yazının cilveleri nedeniyle pek zorluklarla karşılaşmışımdır. Bu dersten mustarip olmayan da yoktur. Bir arkadaş anlatmıştı: Türkiye'de köylülük hakkında bir araştırma yapıyormuş. Bir katalogda *"Bir Köy Risalesi"* adında bir yayının adını görmüş. Konu köy olunca buna mutlaka ulaşmak istemiş. Aramış, taramış, kütüphaneyi adeta alt üst etmiş, Bir Köy

HEPİMİZ OSMANLICA ÖĞRENİYORUZ!

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Çarşamba, 17 Aralık 2014 08:51 -

Risalesi'ne ulaşamıyor. Meğer bu kitabın adı “Bir Köy Risalesi” değil, “Birgüvi Risalesi” imiş. Çünkü “Birgüvi” sözcüğü ile “Bir Köy” aynı harflerle yazılıyor ve iki biçimde de okunuyor...

“Atatürk'ün Bütün Eserleri” yayına hazırlanırken İstanbul'da işin başında bulunan arkadaş, Danışma Kurulu üyelerine müsveddeyi gönderir, incelememizi, hatalar varsa düzeltme önerilerimizi iletmemizi isterdi. Ciltlerden birinde Mütarekede İstanbul'da gazetecilik yapmış, Millî Mücadele aleyhinde de bulunmuş Mevlanzade Rifat'ın adına rastladım. Nutuk'ta da adı zaten böyle geçiyordu ve oradan aktarılan metinde (Atatürk'ün Bütün Eserleri, C. 3, s. 373, 374) adı doğru yazılmıştı. Sekizinci ciltte, eski yazı arşivden aktarılan bir belgede bu, “Molanzade Rifat” olarak yazılmıştı. “Molanzade”nin yanlış bir okuma, doğrusunun “Mevlanzade” olması gerektiğini bildirdim. Çünkü onun adıyla birçok yerde karşılaşmış, hatta onun “Türk İnkılâbının İç Yüzü” adlı bir kitabını da okumuştum. Fakat editörü bir türlü ikna edemedim. Çünkü o bunun Molanzade olarak okunduğunu ileri sürüyor, bana inanmıyordu. Molanzade ile Mevlanzade aynı harflerle yazılıyordu. 8. Cilde konulan bir bakanlar kurulu kararında (s. 243) “Molanzade” olarak yazıldı ve “Mevlanzade” olarak da dipnot düşüldü. İkinci metinde Mevlanzade (s. 260), üçüncü metinde tekrar Molanzade (s. 296) olarak yazıldı ve burada da “Mevlanzade Rifat olarak bilinir” dipnotu düşüldü. Yani ben, ne kadar direttiysem de bunun doğru okunuşunun Mevlanzade olduğunu tam anlatamadım. Yalnızca editörde bir şüphe uyandırabilmiş oldum. Bunlar, daha niceleri gibi eski yazının azizliklerindedir. Eski yazıda Mustafa'nın, Musa'nın, Bursa'nın özel yazılış biçimleri vardır.

Sonuç olarak: Eski yazıyı doğru okuyan ve anlayan uzmanlar yetiştirmek zorundayız. Bu dil ve eski yazıya gerici damgasını vurmak doğru değildir. Osmanlıca Osmanlı Ortaçağı ile birlikte tarihe gömülmüştür. Eski yazı ise 1929'a kadar kullanıldı. İlerici de, gericisi de bu görüşlerini bu yazı ile ifade etti. Bunları okuyup yorumlamakla eski yazıyı kullanıma sokmak ve bunu dindar ve kindar gençlik yetiştirmenin aleti haline getirmek ise ancak bugünkü iktidarın yapabileceği bir şeydir. (13 Aralık 2014)